

UNION OF SCIENTISTS IN BULGARIA - PLOVDIV

Scientific Works

of the

Union of Scientists in Bulgaria – Plovdiv

**Series B. Natural Sciences and the Humanities,
Vol. XVII**

.....
**INTERNATIONAL CONFERENCE
OF YOUNG SCIENTISTS**

**11-13 June 2015
Plovdiv**

Plovdiv, 2015

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ: Проф. Симеон Василев (отговорен редактор); проф. Божидар Хаджиев; проф. Веселин Василев; проф. Димитър Димитраков; проф. Йордан Тодоров; проф. Николай Панайотов; проф. Цанка Андреева; доц. Атанас Арnaudов; доц. Владимир Андонов; доц. Красимира Чакърова; доц. Лена Костадинова-Георгиева; доц. Тодорка Димитрова; гл.ас. София Василева (секретар).

EDITORIAL BOARD: Prof. Simeon Vassilev (editor-in-chief); Prof. Bozhidar Hadzhiev; Prof. Vesselin Vassilev; Prof. Dimitar Dimitrakov; Prof. Yordan Todorov; Prof. Lena Kostadinova-Gueorgieva; Prof. Nikolay Panayotov; Prof. Tsanka Andreeva; Assoc. Prof. Atanas Arnaudov; Assoc. Prof. Vladimir Andonov; Assoc. Prof. Krasimira Chakarova; Assoc. Prof. Todorka Dimitrova; Assist. Prof. Sofia Vassileva– (secretary).

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ: проф. Божидар Хаджиев; проф. Веселин Василев; проф. Симеон Василев; проф. Цанка Андреева; доц. Валентина Нилолова-Алексиева; доц. Красимира Чакърова; доц. Стела Статкова-Абегхе; гл.ас. Биляна Попова; гл.ас. Елена Петкова.

EDITORIAL COUNCIL: Prof. Bozhidar Hadzhiev; Prof. Vesselin Vassilev; Prof. Simeon Vassilev; Prof. Tsanka Andreeva; Assoc. Prof. Valentina Nikolova- Aleksieva; Assoc. Prof. Krassimira Chakarova; Assoc. Prof. Stela Statkova- Abeghe; Head Assist. Prof. Biljana Popova; Heat Assist. Prof. Elena Petkova.

Title Page Proofreader: Assoc. Prof. Krasimira Chakarova
Computer Desing: Head Asst.Prof. Elena Petkova
Asst. Prof. Sofia Vasileva

49. Злоупотребата с право в рамките на европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи с оглед практиката на европейския съд по правата на човека - Дилян Начев 218
50. Библиотеката като пространство в пространството - Елена Симеонова, Калина Минчева, Събина Ефтимова 223
51. Библиотехнологии в съвременния университет - Траяна Велкова, Кристина Босакова 227
52. Отворени данни и съвременната демокрация - Калина Георгиева 229
53. Информацията като оръжие в съвременните международни отношения - Мирияна Пламенова Павлова 233
54. Университетска младежка академия за управление на знанията – иновация и инструмент за развитие на университетското образование в УНИБИТ - Камелия Планска, Ася Йорданова, Александра Михайлова 237
55. Маршрутизация с използването на графи. Алгоритъм на Дейкстра - Йови Гънчев Лулов 241
56. Проблематиката свързана с реалната отговорност на административен орган неизпълнил задължението си от влязъл в сила съдебен акт - Дуков С. 244
57. Външнотърговски отношения на България с република Южна Африка - Едуард Маринов 247
58. Реформиране на китайските предприятия в периода 1978-1992г. - Ерхан Ахмедов 251
59. Анализ на ефективността на стопанската дейност на предприятия от сектор „Млекопреработка” (анализ и оценка на ликвидността) - Светла Георгиева, Петя Йорданова-Динова 257
60. Анализ на ефективността на стопанската дейност на предприятия от сектор „Млекопреработка“ (анализ на обръщаемостта на краткотрайните активи) - Петя Йорданова-Динова, Светла Георгиева 261
61. Качество на живот в Област Монтана - Михаил Михайлов 266
62. Потребителски предпочитания към закръглени цени - Михаил Михайлов 270
63. Трансвекции при маркетинга на продукти от аквакултура - Огнян Георгиев 275
64. Концептуална рамка за изследване управлението на веригата на доставките в здравеопазването - Стияна Стратиева 279
65. Информационните системи и технологии и сътрудничеството като фактори за ефективността на хуманитарната верига на доставките - Стияна Стратиева 288

ВЪНШНОТЪРГОВСКИ ОТНОШЕНИЯ НА БЪЛГАРИЯ С РЕПУБЛИКА ЮЖНА АФРИКА

Едуард Маринов

Институт за икономически изследвания при БАН

Abstract

Sub-Saharan African countries are becoming more and more significant for Bulgaria's international trade relations. Bulgaria's biggest trade partner from this region in the last years is the Republic of South Africa (RSA). The paper presents the dynamics and the commodity structure of trade between Bulgaria and RSA for the period 2003-2013, as well as the main export and import commodity groups and specific products. Some recommendations are made on the opportunities for a more efficient utilization of Bulgaria's potential strengths in the bilateral trade relations.

Въведение

Значението на африканските държави и особено с тези на юг от Сахара за България се определя от нарастващата роля на региона в световната политика и икономика, огромния икономически потенциал и природни богатства. Политиката на България към африканските страни се основава, от една страна, на традиционно добрите връзки с редица от тях, а от друга – на преференциалните им политически и икономически отношения с Европейския съюз. Външноикономическите отношения на България с държавите от Африка бележат значителен спад след годините на прехода към пазарна икономика. Към 2013 г. дялът на търговията с всички африкански страни е под 2,5% от общите търговски потоци на страната, докато за 1984 този дял е 4,3%, като износът превишава вноса почти двойно, достигайки близо 6% от общия износ на България за 1984 г. [3]. Водещо място в износа в тогавашния период машините и съоръженията, следвани от минералните суровини, металите и торовете, докато при вноса доминират суровините.

Стойността на търговията на България с държавите от Африка на юг от Сахара през 2013 г. е около 42% от тази с целия континент (508 млн. евро), като обаче този дял е с 6.5 процентни пункта по-висок спрямо 2003 г. (49 млн.) . Общото нарастване на стойността на търговските потоци за периода е над 10 пъти, което е три пъти повече от ръста на търговия на страната с държави извън ЕС – 2.97 пъти. Тези данни показват по доста категоричен начин повишаващото се значение на региона като външнотърговски партньор на страната. Въпреки това търговията с държавите от Африка на юг от Сахара заема едва 1% от общите и 2.6% от извънобщностните търговски потоци на България.

Търговията със страните на юг от Сахара през 2013 г. е доминирана от необработените материали, негодни за консумация (42%) и минералните горива, масла и подобни продукти (25%), които заемат и водещо място в износа на България (съответно 40% и 36%, 143 и 129 млн. евро). Другите групи стоки с по-сериозна присъствие в износа са машини, оборудване и превозни средства (11%, 38 млн. евро) и артикули, класифицирани главно според вида на

материала (8%, 27 млн. евро). И при вноса водещи са необработените материали, негодни за консумация (46%, 68 млн. евро), другите преработени продукти (32%, 47 млн. евро) и храните и живите животни (11%, 16 млн. евро). За 2013 г. салдото на България е положително във всички стокови групи, с изключение на другите преработени продукти (-20 млн. евро), напитките и тютюна (-13 млн. евро) и храните (-8.5 млн. евро).

Основни търговски партньори на България сред африканските държави на юг от Сахара са РЮА (37%, 186 млн. евро), Намибия (27%, 137 млн. евро) и Танзания (11%, 57 млн. евро). Сред другите държави с по-сериозно присъствие (с дял от 2-5% от търговията с африканските страни от АКТБ) във външната търговия на България през 2013 г. следва да се отбележат Мозамбик, Нигерия, Гана, Зимбабве, Етиопия, Габон и Уганда. При вноса лидер е Танзания (35%), следвана от РЮА (26%) и Мозамбик (17%), докато износът е доминиран от РЮА (41%) и Намибия (38%).

Анализът на динамиката на външната търговия на България с държавите в Африка на юг от Сахара ясно показва нарастващото значение на тези страни във външнотърговските отношения на страната – стойността на търговията с тях нараства над 3 пъти по-бързо от тази на общите търговски потоци на България извън ЕС. Потенциалът, който търговията с тези държави открива пред България, е още по-голям и от гледна точка на увеличаващото се силно положително салдо на търговията с тях.

Динамичното развитие на двустранните отношения между Република България и Република Южна Африка във всички области, вкл. и в търговско-икономическата, стартира с установяването на дипломатически отношения между двете страни на 13 декември 1991 г. Между двете страни не функционира Смесена междуправителствена комисия, тъй като южноафриканската страна изразява становище, че създаване на такава не е необходимо и предлага като алтернативна форма регулярни контакти между бизнес делегации на двете страни, провеждане на двустранни бизнес форуми и др.

Динамика и структура на стокообмена

През отделните години стокообменът в търговията между България и РЮА се характеризира с непостоянни тенденции. Въпреки това РЮА през целия период остава един от основните търговски партньори на България сред африканските държави от АКТБ, като винаги е заемала над 1/4 от вноса, достигайки до почти 2/3 през 2009 г. При износа както делът, така и стойността на търговията се променя доста през различните години.

Таблица. 1. Търговия на България с РЮА (2003-2013, млн. евро)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Внос	5,04	4,80	8,59	23,11	9,45	13,67	37,29	11,31	20,30	33,43	39,26
Износ	2,07	3,09	17,72	13,91	5,75	9,19	6,10	7,79	67,42	117,33	147,56
Търговия	7,11	7,90	26,30	37,02	15,20	22,85	43,40	19,10	87,72	150,76	186,82

Източник: Eurostat.

Основните износни продукти на България за РЮА през 2013 г. са минерални горива, масла и подобни продукти (86%), следвани от артикули, класифицирани главно според вида на материала (6%) и машини, оборудване и превозни средства (5%). Първата група стоки е изцяло заета от нефтени масла и масла от битуминозни минерали, а във втората основните експортни продукти са крафтхартия за торби (4.5 млн. евро), медни пръти и профили (1.5 млн. евро) и ламарина от рафинирана мед (1.1 млн. евро). При машините износът е разнообразен и включва всички подгрупи от групите машини с общо предназначение за тях и други електрически машини, като най-много (2.9 млн. евро) са електрическите акумулатори.

Стойността на износа варира през различните години от изследвания период. Това отразява и динамиката в стоковата структура на търговията. Износ на мазнини, масла и восъци от животински и растителен произход почти липсва, докато този на други суровини, готови продукти и неклассифицирани другаде стоки е с ниски стойности през целия период. Така е и при напитките и тютюна, с изключение на 2005 г., когато България изнася за РЮА необработен

тютюн на стойност малко над 1 млн. евро.

Разнообразни са експортните продукти от групата на храните и живите животни, като износът през периода варира между 1 и 4 млн. евро - зърно, захар, млечни продукти, фуражи, плодове и зеленчуци, подправки. По-сериозна е стойността на фуражите през 2009 и 2010 г. – съответно 1 млн. и 670 хил. евро. България изнася консервирани плодове на стойност от около 1 млн. евро през всички години от периода без първата, 2003 г. Експортът на подправки (семена от ананас, звезден ананас, копър, кориандър, кимион, ким; плодове от хвойна) е на стойност 100-400 хил. евро през целия период, като само през 2008 г. той е по-сериозен – 2.5 млн. евро.

По-високи нива на продажбите на химични вещества и продукти са отчетени през 2005, 2006, 2012 и 2013 г. (съотв. 0.8, 0.9, 1.5 и 1.6 млн. евро), като България изнася разнообразни продукти в тази група, като за последните две години преобладават парфюмерийните, козметични и тоалетни препарати (0.8 млн. за 2013 г.) и фолио от пластмаси (0.7 млн. за 2013 г.).

В групата на необработените (сурови) материали, негодни за консумация стойността на износа нараства през 2007 г. до 2.1 млн. евро, през 2010 – до 4 млн., а през 2013 г., както вече беше коментирано – до 8.7 млн. евро. И тук, както при храните, България изнася продукти от почти всички подгрупи, като най-сериозен дял от тях заемат прътите и ламарината от рафинирана мед (общо по около 1.5-2.5 млн. евро), а през 2013 г. рязко се увеличава износът на крафтхартия за торби (от 0.7 на 4.5 млн. евро).

При машините, оборудването и превозните средства износът нараства постоянно (с изключение на 2009-2010 г.) от 0.5 до 6.8 млн. евро. България изнася продукти от всички подгрупи, като след 2009 г. водещите продукти са електрическите акумулатори, следвани от другите продукти в групи машини с общо предназначение и други електрически машини. През 2005-2008 пък основните продукти са разнообразни стоки (най-вече резервни части) от групата на машините със специално, достигайки до 1.5 млн. през 2008 г., като за 2013 г. стойността им е 600 хил. евро. Водещи в началото на периода пък са машините за произвеждане и използване на енергия, като експортът на тези продукти остава с приблизително еднакви стойности през целия период.

РЮА заема челно място като източник на внос за България сред африканските държави от АКТБ през целия период. Водещи във вноса за 2013 г. са необработените (сурови) материали, негодни за консумация (51%), артикулите, класифицирани главно според вида на материала (38%) и При машините, оборудването и превозните средства (9%). Основните продукти от първата група, които България внася, са медни руди и техните концентрати (13.7 млн. евро), сурови овчи кожи (2.8 млн. евро), животински косми (2.4 млн. евро) и камгарна вълна (0.8 млн. евро). Вносът при втората група е концентриран почти изцяло в други артикули от кожа (13 млн. евро) и възстановена кожа (1.6 млн. евро), а този в третата група – в товари автомобили (2.3 млн. евро) и леки автомобили (0.4 млн. евро).

С изключение на два спада – през 2007 и 2010 г. (съответно с 14 и 26 млн. евро), вносът от РЮА нараства през целия период, като общото увеличение е близо 8 пъти (от 5 до 39.2 млн. евро). Сериозни скокове се отчитат през 2006 (15 млн.), 2009 (24 млн.), 2011 (9 млн.) и 2012 г. (13 млн. евро). През целия период е слаба търговията с мазнини, масла и восъци от животински и растителен произход, артикулите, класифицирани главно според вида на материала и неклассифицираните другаде стоки. При минералните горива, масла и подобни продукти има известно непостоянство – почти липсва внос, освен през 2006, 2008, 2012 и 2013 г. (съотв. 2.4, 3.6, 0.4 и 0.1 млн. евро), когато се внасят антрацитни въглища. Импортът на безалкохолни и алкохолни напитки и тютюн е с ниски стойности през периода, с изключение на 2009, 2011 и 2012 г., които са единствените години, в които България внася очистен тютюн (съответно 1.2, 1.1 и 0.7 млн. евро). Вносът на храни и живи животни е постоянен като основният импортен продукт през целия период са разнообразни пресни, сушени и консервирани плодове (портокали, мандарини, грейпфрути, ябълки, кайсии, праскови, ананаси и др.), които се внасят през целия период (0.5-1.1 млн. евро).

България внася от РЮА разнообразни продукти от групата на необработените (сурови) материали, негодни за консумация, като тук се наблюдават сериозни разлики в различните години. Вносът на камгарни вълни варира от 0.6 млн. евро за 2003, през 7-8 млн. през 2006-

2007 г., до 2-3 млн. през 2012-2013 г. Медните руди и техните концентрати пък се появяват във вноса само в определени години – 2006, 2009, 2010 и 2013 г., но за сметка на това със сериозни стойности – съответно 4.4, 23.7, 2.2 и 13.7 млн. евро. След 2010 г. пък България започва да внася сурови овчи кожи, като стойността им е съответно 1.0, 5.5, 7.7 и 2.8 млн. евро за годините до 2013 г.

Вносът на артикули, класифицирани главно според вида на материала също включва продукти от всички подгрупи, като в началото на периода (2003-2006 г.) най-високи стойности имат феромангана и плосковалцуваните продукти от нелегирана стомана (0.9-1.7 млн. евро), а след 2009 г. - възстановена кожа и други артикули от кожа, като стойността нараства до 15.6 и 14.7 млн. за 2012 и 2013 г.

За разлика от останалите продуктови групи, при машините, оборудването и превозните средства основните продукти остават едни и същи през целия период, като се променя само стойността им. След 2009 г. обаче вносът в тази група постоянно намалява – от 8.6 млн. до 3.4 млн. евро през 2013 г. Положителен е фактът, че вносът тук е изключително разнообразен – представени са всички подгрупи, но през целия период над половината от стойността е заета от заемащите и през 2013 г. най-висок дял товарни и леки автомобили. Сред другите търгувани продукти впечатление правят машините за добив и строителство, машини за текстил и кожа, помпи и елеватори за течности, компютърна техника, печатни платки и незагряващи електрически резистори, части за акумулатори.

Перспективи за развитие на външотърговските отношения

Отчитайки нуждите и възможностите на добре разработения и развит южноафрикански пазар и важното значение на регионалните пазари на съседните страни (Ботсуана, Лесото, Намибия и Свазиленд), за популяризирането на българските стоки в региона е необходимо тясно коопериране с местни фирми и компании, предлагане на стоки и услуги на атрактивни цени и с високо качество. Предвид основната група стоки от вносната листа на РЮА и възможностите на българската икономика най-перспективните български стоки за реализация на южноафрикански пазар са в следните области: лека промишленост – облекло и текстилни изделия; хранително-вкусова промишленост – плодове, зеленчуци, консерви и др. (предвид разминаването на годишните сезони в двете страни), спиртни напитки, подправки и други готови храни; машиностроене – различни видове машини и съоръжения; химическа промишленост – нефтопродукти и нефтени масла, медикаменти, ветеринарни препарати и др.; дървообработваща промишленост; военна промишленост – различни видове специална техника и оборудване [2].

В момента взаимните контакти в търговско-икономическата сфера между България и РЮА се конкретизират предимно в проучване на пазарните възможности, обмен на икономическа информация, делови и бизнес посещения на представители на български и южноафрикански фирми, провеждане на двустранни бизнес форуми и др. През последните години в София бяха проведени Конференция за сътрудничество с РЮА, семинар „Възможности за инвестиции и туризъм в РЮА“, „Седмица на РЮА“, среща с представители на бизнес средите от РЮА, а в края на 2012 г. беше проведен бизнес форум на тема „Как да правим бизнес с Република Южна Африка“, на който български фирми, които получиха изчерпателна информация относно областите на търговско-икономическо сътрудничество, които са от взаимен интерес за двете страни, както и относно възможностите за осъществяване на бизнес отношения с южноафрикански партньори. Тези спорадични инициативи обаче не са достатъчни за реализиране на огромния потенциал за развитие на търговските и икономическите отношения между България и РЮА.

Литература

1. Евростат, достъпен на <http://ec.europa.eu/eurostat/>, посетен на 10.3.2015 г.
2. Справка на Министерство на икономиката да двустранните външноикономически отношения с РЮА, <http://mi.government.bg/bg/themes/yujna-afrika-189-333.html>.
3. Четиридесет години социалистическа външна търговия на НР България. 1985. Наука и изкуство. С.